

**TAYINAT PROJESİ
2016 KAZI SEZONU RAPORU**

[Yayın için değildir]

Prof. Dr. Timothy P. Harrison
Yakın ve Orta Doğu Medeniyetleri Bölümü
Toronto Üniversitesi
4 Bancroft Avenue
Toronto, ON, M5S 1C1
KANADA
TİM.HARRİSON@UTORONTO.CA

30 Eylül, 2016

GİRİŞ

Tayinat Arkeoloji Projesi (TAP), 2016 yılında, Tayinat Höyüğündeki on ikinci kazı sezonunu 10 Haziran ile 3 Temmuz tarihleri arasında tamamlamıştır.

Araştırmanın 2016 kıdemli ekibi, Prof. Dr. Timothy Harrison (Proje Direktörü), Dr. Elif Denel (Asistan Direktör ve Alan 7 Sorumlusu), Dr. Stephen Batiuk (Kıdemli Saha Arkeoloğu), Dr. Lynn Welton (Alan 1 Sorumlusu), ve Dr. James Osborne (Aşağı Şehir Yüzey Araştırması Sorumlusu) olmuştur. Projede ayrıca Dr. Steven Karacic (Doktora sonrası araştırmacı, Koç Üniversitesi), Özge Demirci (Yüksek Lisans öğrencisi, Koç Üniversitesi), Filiz Dolğun ve Ganime Türköz (Yüksek Lisans öğrencileri, Mustafa Kemal Üniversitesi) yer almıştır. Sayın Mehmet Nezir Arı ise Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına temsilci olarak kazılara katılmıştır.

2016 sezonu Tayinat Höyüğü arazi çalışmasının hedefleri: (1) arkeolojik park projesi kapsamında, Geç Hitit saraylarının bulunduğu alanda, özellikle de Alan 1'deki Tapınak II ve Alan 2'deki Tapınak XVI yapılarına ait anıtsal kerpiç mimarinin konservasyon çalışmalarına "yumuşak kaplama" ("soft capping") yöntemi uygulanarak devam etmek (**Resim 1**); (2) Alan 1, 5 ve 7'den daha önceki sezonlarda çıkartılmış olan eserlerin analizlerinin yapılmasına devam etmek; (3) aşağı şehir yerleşim alanında yapılmış olan yüzey araştırmasının raporunu tamamlamak ve (4) Tayinat Arkeolojik Park ana planının hazırlanması çalışmalarına devam etmektir.

KERPIÇ MİMARİ KONSERVASYONU (S. BATIUK)

2016 sezonunda gerçekleştirilen kerpiç konservasyonunun ana amacı, Tapınak II'ye ait kuzey ve batı duvarlarında 2015 sezonunda başlatılan konservasyon çalışmalarının tamamlanması olmuştur. Ayrıca, 2014 sezonunda tamamlanan ziyaretçi yürüyüş yolunun

temizlenmesi ve Tapınak II'ye ait *cellanın* en batı sınırının tam üzerinden geçtiği görülen kısımlarının başka bir rota izleyecek şekilde yeniden düzenlenmesine öncelik verilmiştir. Bunlara ek olarak, bir yıl boyunca her türlü açık hava koşuluna tabi bırakılan Tapınak XVI'nın bozulan yerleri yeniden sıvanmış olup, 2015 sezonunda tamamlanan kısımları beyaz kireçle sıvanmıştır.

Tapınak XVI

Tapınak XVI'da başlatılan deneysel koruma çalışmalarına bu yıl da devam edilmiştir. 2014 sezonundan sonra konservasyonu tamamlanan yapı, kış boyunca bütün hava koşullarına açık bırakıldığından üzerinde çok miktarda otun büyüdüğü ve kerpiç kaplamanın bazı yerlerinde yer yer çöküntülerin olduğu görülmüştür. Bu çöküntüler 2015 yılında tamir edilmiş ve ortadan kaldırılmıştır. Ancak, 2015 yılının kış dönemi için uygulanan stratejilerde değişiklik yapma kararı alınmış ve bu yapının ziyaretçiler tarafından görülmesi amaçlanarak sonbaharın sonlarına kadar açık bırakılmıştır. Yapı, kış başında jeotekstil ile kapatılmıştır. Bu yöntemin önceye göre çok daha başarılı bir koruma sağladığı görülmüştür. 2016 sezonunda sadece küçük bir alanın yeniden sıvanması gerekmiştir. Kerpiç çöküntüsü ise olmamıştır. Bu yöntemin tüm alanın bir çatıyla kaplanmasına kadar kullanılmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

Yapının üzerine kaplanan jeotekstilin temizlenmesi ve kaldırılmasından sonra yapı, basit saman ve kil karışımından oluşan sıva ile yeniden sıvanmış ve birçok defa beyaz kireç ile kaplanmıştır (**Resim 2**).

Tapınak II

2015 kazı sezonunda, 1930'larda yapılan kazılarda ortaya çıkartılan ve 18 m. kadar uzunlukta olduğu görülen Tapınak II'nin kuzey duvarı temizlenerek konservasyonu yapılmıştı (Alan 1; **Resim 1**). Çamur sıvayla kaplandıktan sonra geri dönüşümlü bir çatı yapısıyla koruma

altına alınmıştı. Ancak, duvarın en batı kısmı "yumuşak kaplama" tekniği ile kaplanmamıştı. Bu nedenle 2016 sezonunda, Tapınak II'nin kuzey duvarının en batı kısmı ve batı duvarının tamamı "yumuşak kaplama" yöntemi ile kaplanarak korunma altına alınması proje önceliklerimiz arasındaydı. 1930'larda Chicago Üniversitesi tarafından yürütülen Suriye-Hitit Keşif Projesi'ne (Syrian-Hittite Expedition) ait arazi kayıtları incelendiğinde batı duvarının sadece temellerinin korunagelmiş olduğu görülmüş ve bu nedenle batı duvarının konservasyonunun nasıl yapılması gerektiği üzerinde kazı sezonu başlamadan önce bir seri ön değerlendirme ve çalışma yapılmıştır.

2016 sezonu, Chicago kazılarından bu yana oluşan toprak dolgu tabakalarının temizlenmesi ile başlamıştır. Bu temizlik çalışmaları, neredeyse seksen yıl önce ilk olarak Suriye-Hitit Keşif Heyeti tarafından kazılan Tapınak II'ye ait *cellanın* en arka tarafında, yani en batı ucuna yerleştirilmiş platformun kalıntılarının yeniden gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır. Temizliğin üçüncü gününde, Chicago tarafından kazılan Tapınak II'nin kutsal alanında bulunan platformun kuzey yüzüne bitişik olduğu anlaşılan, işlenmiş büyük bir bazalt taş görülmüştür. Temizlik devam ettikçe, Suriye-Hitit Keşif Heyeti tarafından kazılan kutsal alanın çok iyi korunageldiği anlaşılmıştır. *Cellada* yapılan temizlik çalışmaları ikinci bir bazalt blok ile platformun bir kısmını ortaya çıkartmış, ayrıca podyumun önünde yer alan sunağın kaidesi ile birlikte yapının kuzey kısmında bulunan ilk kazılara ait iki eski kazı çukuru ve (TAP ölçüm noktasının yerleştirilmesi için açılmış olan) küçük bir sondaj çukurunu ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1930'larda yapılan kazılarda nasıl görünüyorduysa o şekilde ortaya çıkartılan *cellanın* günümüze dek mimari olarak son derece iyi korunageldiği anlaşılmaktadır.

1930'larda yapılan kazılardan sonra birikmiş toprak dolgu tabakalarının temizlenmesinin ardından, kuzey duvarının batıda kalan uzantısına odaklanacak şekilde kerpiç konservasyonu çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Kuzey duvarının güney yüzü ve *cellanın* taş döşemeli tabanı

tanımlanabilmiştir. Duvarın güney yüzünün doğuya doğru devam ettiği anlaşılmış, fakat 2004 kazılarında itibaren G4.55'e ve G4.56'ya ait açma duvarlarında meydana gelen bozulmadan dolayı yok olduğu görülmüştür. Özetle, kuzey duvarının batıda kalan uzantısının daha geniş bir alanda korunageldiği anlaşılmıştır.

Tapınak II'ye ait batı duvarının doğu yüzü, binanın son evresinde meydana gelen ve binayı büyük oranda hasara uğratan yangın nedeniyle kolayca ayırt edilebilmektedir. Fakat duvarın batı yüzünün tam olarak anlaşılması oldukça zor olmuş ve bu nedenle, bu duvar üzerinde yapılan konservasyon çalışmaları 1930'larda alınan duvar ölçülerine göre yapılmıştır. Tapınak II'ye ait güney duvarının üst seviyeleri Chicago kazılarında da belirtildiği gibi tanımlanamaz durumdadır. Fakat duvara ait temellerin iyi korunmuş ve anlaşılır durumda olmaları sayesinde güney duvarının "yumuşak kaplama" çalışmaları bu temellerin ölçülerine göre yapılmıştır.

2014 yılında başlatılan yumuşak kaplama çalışmalarına 2016 yılında da devam edilirken tapınak duvarlarının yüzleri boyunca farklı genişliklerde kerpiç tuğlalar kullanılmıştır. Bu kerpiç tuğlalar, kaplamanın üst seviyelerinin düz olabilmesi için gereken seviyelere yükseltilmiştir (**Resim 3 ve 4**). Güney ve kuzey duvarları arasında görülen seviye farkının oluşturduğu problem kaplama duvarlarının batı kısmına eklenen basamakla çözülmüştür. Bir sonraki adımda arkeolojik kalıntıların üzerleri jeotekstil ile kaplanarak korunmaya alınmış ve sonra da üzerleri toprakla doldurulmuştur. Bu sezon, zaman engeline bağlı olarak "yumuşak kaplama" çalışmaları kapsamında örülen duvar üzerine geçici bir çatı yapısı yerleştirilmemiştir. Ancak çatı yapısının 2017'de yerleştirilmesi planlanmış ve bu nedenle çatıyı taşıyacak metal ayaklar şimdiden "yumuşak kaplama" içerisine yerleştirilmiştir. 2015 yılında, protokoller kapsamında, içi betonla doldurulmuş plastik kovalarda sabitlenen 16 metal çubuk jeotekstilin üzerine yerleştirilerek üzerleri toprakla kaplanmış ve "yumuşak kaplama" metodu ile tamamen örtülmüştür. Bu şekilde,

hem metal çubukların hem de içlerine sabitlendikleri beton blokların arkeolojik kalıntılarla olası temasları önlenmiştir. Aynı zamanda metal çubukların çatı yapısını taşıyabilecek sağlamlıkla olmaları sağlanmıştır.

Tapınağın iç kısmının konservasyon çalışması kapsamında sadece küçük ölçekli düzenlemeler yapılmıştır. 1930'larda yapılan kazılar nedeniyle hâlihazırda güneye doğru kaymış ve güneyde toprağa gömülmüş olduğu anlaşılan platforma ait bazalt blok orijinal görüntüsüne kavuşacak şekilde taş ve toprak dolgu ile alttan desteklenerek yükseltilmiştir. Platformun ortasında bulunan podyum şeklindeki kerpiç yükselti üzerinde konservasyon çalışması yapılmış ve orijinal ölçülerine ulaşacak şekilde genişletilmiştir. Ortada bulunan sunak yine "yumuşak kaplama" ile koruma altına alınmış ve içte yer alan kuzey iç sütunun bir kopyası yapılmıştır. Son aşamada Tapınak II'nin iç ve dış duvarları ile sunak ve platform beyaz sıva ile sıvanmıştır. Bu görüntü, Tapınak II'nin M.Ö. 1. bindeki (Demir Çağı III) orijinal görüntüsünün arkeolojik kalıntılara zarar verilmeden yansıtılması açısından önemlidir.

Ziyaretçi Yürüyüş Yolları

Daha önce yapılmış olan ziyaretçi yolunun direkt olarak 1930'larda kazılan Tapınak II'nin batı duvarının üzerinden geçtiği anlaşılmış ve dolayısıyla 2016 konservasyon çalışmaları kapsamında yürüyüş yolları ve seyir platformlarının yerleri tamamen yeniden düzenlenmiştir. Alan 1'in güneyindeki yürüyüş yolu sökülerek batıya doğru yönlendirilmiştir. Aynı zamanda Tapınak II'nin batı duvarının hemen batısından devam etmesi sağlanmıştır. Bu yol doğuda, Alan 2'de bulunan Tapınak XVI'nın seyir platformuna doğru Alan 1'in kuzeyinde kalan alan boyunca ilerletilmiştir. İkinci bir yürüyüş yolu doğuya doğru ayrılarak Alan 1'in güneyinden Alan 1 ve Alan 7 (**Resim 1**) arasından geçerek Tapınak XVI'nın seyir platformuna bağlanmıştır (**Resim 2 ve 4**). Bütün bunlara ek olarak, yürüyüş yollarına önceki yıllarda dökülmüş olan çakıl taşı

tamamen kaldırılmış, toprağın üstüne bitkilerin büyümesini önlemek amacıyla jeotekstil örtülmüş ve yürüyüş yoluna rahat yürünmesi amaçlanarak öncekinden daha küçük çakıl taşları dökülmüştür.

SERAMİK ANALİZİ (L. WELTON)

Tayinat Höyüğü 2016 sezonunun ana amaçlarından biri de daha önceki sezonlarda ortaya çıkartılmış olan seramik malzeme üzerindeki çalışmalara ve analizlere devam etmek olmuştur. Tayinat seramik malzeme koleksiyonu üzerinde 2016 sezonunda yürütülen çalışmaların iki ana amacı olmuştur: (1) 2015 sezonunda kazılarda bulunan seramikler üzerindeki çalışmanın tamamlanması ve geçen sezon fotoğraflanması ve çizimi yapılmayan parçaların çizimleri ve fotoğraflanmasının yapılması ve (2) Demir Çağı I seramiği için bir referans koleksiyonun oluşturulması ve bununla ilişkili çalışmaların kayıtlarının tutulması. Bu çalışmalar kapsamında, referans koleksiyonunda yer alacak parçaların seçilmesi aşaması geçen sezon başlatılmıştı. Fakat koleksiyona seçilen parçaların dokümantasyonu henüz tamamlanmamıştı. 2016 sezonunda, referans koleksiyonundaki parçaların dokümantasyonu ve listelenmesi üzerinde çalışılmış olup, parçalara ait tanımlamalar da tamamlanmıştır. Ayrıca referans koleksiyonunda yer alan her parçanın çiziminin yapılmış ve fotoğraflama çalışmaları da tamamlanmıştır.

ALAN 7 (E. DENEL, Ö. DEMİRCİ)

Tapınak II'nin doğusunda ve Tapınak XVI'nın güneyinde, oldukça tahribata uğramış mimari ve heykel kalıntılarının bulunduğu alanın kutsal alan olduğunu ortaya koyan tahribat seviyeleri üzerinde yürütülen analiz ve çalışmalara devam edilmiştir.

AŞAĞI ŞEHİR YÜZEY ARAŞTIRMASI (J. OSBORNE)

Tayinat Höyüğü aşağı şehir yüzey araştırmasının 2016 sezonundaki ana amacını 2014 ve 2015 sezonlarında aşağı şehirde gerçekleştirilmiş olan arazi çalışmalarında elde edilen bilgiler

üzerinde yapılan araştırmalar ve çalışmalar oluşturmaktadır. Bu iki sezonu kapsayan bir ana rapor da tamamlanmış ve *Anatolica* dergisine yayınlanmak üzere gönderilmiştir.

2016 sezonunda Tayinat'a ait Aşağı Yerleşim'in yer aldığı arazilerin sahipleriyle görüşmeler yapılmış ve ileride bu arazilerde olası arkeolojik araştırmalar yürütülmesi adına bir çeşit mutabakat anlaşması yapılması hususunda görüşülmüştür. Bu görüşmeler olumlu geçmiş olup, arazi sahibi ile bu mutabakat anlaşması üzerinde görüşme ve çalışmalara devam edilmektedir.

SONUÇ GÖZLEMLERİ

Tayinat Arkeoloji Projesi 2016 sezonunda Tayinat'ın Geç Hitit i kalesine ait saray ve tapınak alanlarını oluşturan anıtsal kerpiç mimarinin korunmasına yönelik gerçekleştirilen konservasyon çalışmalarına başarılı bir Şekilde devam edilmiştir. 2016 sezonu özellikle ilk olarak 1930'larda Chicago niversitesi'nin yürüttüğü Suriye-Hitit Keşif Heyeti tarafından kazılan Tapınak II'nin batı kısmının başarılı bir Şekilde sağlamlaştırılması ve korumaya alınması açısından önemlidir. Resmi olarak 2011'de Adana Kurulu tarafından onaylanmış olan Tayinat Arkeolojik Park projesine ait yürüyüş yolları ve seyir platformları çalışmaları da başarıyla tamamlanmıştır.

Anıtsal kerpiç mimari konservasyon programının yanı sıra, Tayinat kazıları boyunca ortaya çıkmış seramik malzeme üzerinde devam eden analizler ve raporlar tamamlanmıştır. Ayrıca Hatay Büyükşehir Belediyesi'nde yer alan yerel devlet yetkililerinin ve Hatay Valiliği'nin ilgili makamların danışmanlığında hazırlanan Tayinat Arkeolojik Park projesinin ana planı üzerinde çalışmalara devam edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Tayinat Arkeoloji Projesi 2016 sezonu çalışmaları Toronto Üniversitesi ve Kanada Sosyal ve İnsani Bilimler Konseyi tarafından verilen cömert bağışlar tarafından desteklenmiştir. Araştırmaların yürütülmesi için gerekli kazı çalışmalarına verilen izin için Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ve arazi sahiplerine, özellikle de Kuseyri ailesine arazilerinde gerçekleştirdiğimiz araştırmalarımıza çok iyi niyetli bir şekilde ev sahipliği yaptıkları için teşekkür etmek isterim. Devlet müze temsilcimiz olarak, Tayinat Projesi'ni yorulmak bilmeden destekleyen Sayın Mehmet Nezir Arı'ya en derin takdir ve teşekkürlerimi sunmak isterim. Son olarak, bütün proje ekibinin sonsuz çabaları olmadan bu kazı sezonunun başarılı sonuçlarına asla ulaşamayacağını belirtir, göstermiş oldukları çabadan dolayı bütün ekibime teşekkür ederim. Ayrıca Özge Demirci'ye bu raporun çevrilmesindeki yardımlarından dolayı teşekkür ederim.